

Renata Matuszak, Tomasz Matuszak
(Piotrków Trybunalski)

SPRAWOZDANIE Z II TORUŃSKICH KONFRONTACJI ARCHIWALNYCH
TEORIA ARCHIWALNA. WCZORAJ – DZIŚ – JUTRO,
TORUŃ, 3-4 GRUDNIA 2009 R.

W dniach 3-4 grudnia 2009 roku miały miejsce obrady zorganizowane przez Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Toruniu. Tym razem obrady w ramach II Toruńskich Konfrontacji Archiwalnych odbyły się pod hasłem *Teoria Archiwalna. Wczoraj – Dziś – Jutro*. Kierownikiem naukowym konferencji był dr hab. Waldemar Chorążyczewski (UMK), a sekretarzem mgr Agnieszka Rosa (UMK). Nad sprawnym funkcjonowaniem sekretariatu konferencji i wszystkimi sprawami organizacyjnymi czuwała mgr Paulina Ławniczak wraz ze studentami zrzeszonymi w Studenckim Kole Naukowym Archiwistów przy UMK. Obrady toczyły się w Pałacu Dąbskich przy ul. Żeglarskiej 8 w Toruniu. W zamyśle organizatorów spotkania Toruńskie Konfrontacje Archiwalne mają odbywać się cyklicznie, co sprzyjać ma wymianie poglądów i doświadczeń środowiska skupiającego zarówno archiwistów praktyków, jak i dydaktyków¹.

Otwarcia konferencji, jak i prezentacji programu, dokonał w imieniu organizatorów Waldemar Chorążyczewski. Jako pierwszy z referatem nt. *Czas archiwozofii* wystąpił Dariusz Magier, reprezentujący zarówno Akademię Podlaską w Siedlcach, jak i Archiwum Państwowe w Lublinie, Oddział w Radzynie Podlaskim. Referent wskazał w swoim wystąpieniu potrzebę dokonania przewartościowania myśli archiwalnej, jak i teorii i metodyki archiwalnej. W zamyśle autora istnieje współcześnie potrzeba wypracowania nowego spojrzenia na te właśnie zagadnienia, które miałyby się stać przedmiotem archiwozofii – czyli pewnego rodzaju filozofii archiwistyki. Wystąpienie było bardzo interesujące, lecz ze względu na jego specyfikę i swoiste novum spotkało się raczej z nikłym oddźwiękiem w postaci dyskusji. Być może tematyka ta w przyszłości stanie się hasłem kolejnej, tym razem samodzielnej konferencji naukowej?

Następnie głos zabrała Agnieszka Rosa (UMK), która przygotowała i wygłosiła referat *Zasada publiczności archiwów. Jedna zasada, różne interpretacje*. Autorka zajmując się szeroko rozumianymi zagadnieniami funkcjonowania archiwów państwowych w Polsce, w tym popularyzacją ich zasobów, działalnością edukacyjną, jak i dostępem do materiałów archiwalnych, przedstawiła w ujęciu historycznym dostęp do archiwaliów w kilku aspektach. Wśród nich omówiła m.in.: bezpośredni dostęp pracowników świata nauki do materiału aktowego, problemy z dostępem do akt nowych grup użytkowników, prowadzących badania w innym celu i zakresie niż naukowym oraz działalność w zakresie popularyzacji, zarówno tradycyjnej, jak i przy wykorzystaniu nowych technologii. Wystąpienie to, analogicznie jak wystąpienie tej autorki z 2007 roku, pobudziło zebranych do zabierania głosu w dyskusji.

Kolejnym prelegentem był Władysław Stępnik (UMK), którego wystąpienie miało tytuł *Zasady archiwistyki w kontekście programu UNESCO „Memory of the World”*. Referent przedstawił genezę, zadania oraz dotychczasowe osiągnięcia w ramach realizacji programu, który został zainaugurowany w 2003 roku. Do głównych celów tej międzynarodowej inicjatywy zaliczyć należy udostępnianie, promowanie oraz ochronę dziedzictwa ludzkości w zakresie zbiorów archiwalnych i bibliotecznych. Ze szczególnym zainteresowaniem spotkała się prezentacja polskich osiągnięć w tym zakresie.

¹ I Toruńskie Konfrontacje Archiwalne odbyły się w Toruniu, w dniach 6-7 XII 2007 r.

Wśród następnych referatów, które zaprezentowano zebrany, znalazły się wystąpienia: Romana Stelmacha (AP we Wrocławiu) *Czy zasady proveniencji i pertynencji terytorialnej są produktem swojej epoki?*, Waldemara Chorażyczewskiego (UMK) *Zasada proveniencji w polskiej myśli archiwalnej do roku 1939* i Wiesławy Kwiatkowskiej (UMK) *Wpływ zasady proveniencji na metodykę opracowania zasobu archiwalnego w Polsce*. Autorzy ww. referatów swoją uwagę skupili na dotychczas wypracowanych i stosowanych w praktyce archiwalnej od wielu lat zasadach pertynencji i proveniencji. Obie zasady rzutują na sposób opracowania i nadawanie układu aktom w zespołach, które są opracowywane w archiwach państwowych. Chorażyczewski podsumował swoje wystąpienie refleksją, że zasada proveniencji, pochodząca jeszcze z końca XIX wieku nie straciła nic na aktualności, a zdefiniowanie wytwórcy dokumentacji (aktotwórcy) nadal pozostaje kluczowym w badaniu autentyczności i pochodzenia źródła oraz zachodzących procesów aktotwórczych. Wiesława Kwiatkowska skupiła swoją uwagę na prezentacji i analizie wybranych przepisów metodycznych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Kolejne wystąpienie było specyficzne w swoim rodzaju, bowiem poświęcone zostało *Opracowaniu i inwentaryzacji materiałów kartograficznych jako dokumentów o odniesieniu przestrzennym*. Autorem wystąpienia, wzbogaconego prezentacją multimedialną, był Paweł Wespiański (AP m. st. Warszawy), który zwrócił uwagę na odmiennność zasad opracowania dokumentacji kartograficznej od aktowej. Uznał, że najlepszym narzędziem do opracowania tak nietypowej dokumentacji będzie program GIS.

Wśród kolejnych wygłoszonych referatów znalazły się wystąpienia: Alicji Kuleckiej (UW) *Pojęcia w strukturze teorii archiwalnej*, Anny Krzemińskiej (PAN w Krakowie) *Dyskusja na temat wielojęzycznego słownika pojęć archiwalnych*, Anny Laszuk (NDAP) *Standardy Międzynarodowej Rady Archiwów – od praktyki do teorii?* i Janusza Łosowskiego (UMCS) *Teoria archiwistyki i teoria archiwalna. Propozycja rozgraniczenia pojęć*. Wszystkie wystąpienia były interesujące w treści, niemniej największą dyskusję wywołał referat Anny Krzemińskiej. Głos w dyskusji zabrał m.in. Stanisław Flis (IPN w Gdańsku) były pracownik Archiwum Państwowego w Gdańsku, który zwrócił uwagę zebranych na projekt opracowania nowego słownika terminów archiwalnych, jaki realizowany był w latach 90. XX wieku. Okazało się, że projekt, w który zaangażowani byli zarówno pracownicy archiwów państwowych, jak i uczelni wyższych kształcących archiwistów, został swego czasu przesłany do wiadomości i zaopiniowania przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych w Warszawie. Pokłosiem tej dyskusji jest inicjatywa pochodząca z początku 2010 roku, w kwestii powrotu do prac nad nowym słownikiem, bowiem od wydania drukiem ostatniego takiego wydawnictwa minęło już 36 lat (sic!).

Drugi dzień obrad rozpoczął swoim referatem Adam Dąbrowski (AAN) *Zasób Centralnego Archiwum Lewicy Polskiej a zasady proveniencji i pertynencji terytorialnej*. Autor przedstawił genezę ww. Archiwum, które powstało w Archiwum KC PZPR, a po likwidacji partii zostało przejęte do zasobu Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Referent omówił charakterystykę i zawartość spuścizn i kolekcji stanowiących swoiste archiwum historyczne. Następnie głos zabrał Wiesław Nowosad (UMK), który wygłosił referat nt. *Grzechy i grzeszki archiwistów. Nieco o zespołowości w praktyce*. Autor znany z krytycznego opiniowania pracy archiwistów i archiwów państwowych w swoim referacie przedstawił trzy przypadki błędnego, jego zdaniem, ponownego opracowania i podziału akt opracowanych już zespołów.

Kolejnym reprezentantem środowiska organizatorów była Marlena Jabłońska z referatem nt. *Materiały ulotne – teoria i praktyka archiwalna w kontekście obowiązujących wytycznych metodycznych*. Został on przygotowany w oparciu o przepisy NDAP i literaturę przedmiotu. Źródłem informacji dla prelegentki były również strony internetowe, w tym głównie Internetowe Forum Archiwalne (iFAR), na którym archiwiści w zamieszczanych postach omawiają

problemy, z jakimi się borykają w trakcie codziennej pracy z archiwaliami. Następnie zabrała głos Halina Robótka (UMK) wygłaszając referat *Zasada proveniencji – przeszkoda czy pomoc w zarządzaniu narastającą dokumentacją*. Skupiła ona swoją uwagę na budowie rzeczowych wykazów akt, które jej zdaniem stanowią odzwierciedlenie stosowania w praktyce zasady proveniencji już na etapie procesu aktotwórczego. Zdaniem prelegentki, w dobie stosowania nowych technologii, zasada ta umocniła swoją pozycję, co znajduje również odzwierciedlenie w literaturze zagranicznej. Ostatnie dwa referaty zostały wygłoszone przez Agnieszkę Długosz (UJ) *Współczesna teoria archiwalna a problem wartościowania spuścizn archiwalnych (czy możliwe jest wypracowanie kryteriów selekcji tej kategorii materiałów archiwalnych?)* i Marcina Hlebionka (UMK) *Pieczęć jako obiekt archiwalny. Problemy teoretyczne*. Szczególnie to ostatnie wystąpienie zwróciło uwagę zebranych na specyfikę materiału sfragistycznego, który w trakcie opracowania wymaga bardziej wiedzy z zakresu nauk pomocniczych historii niż samej archiwistyki jako takiej. Drugi dzień obrad zakończył się analogicznie jak pierwszy interesującą dyskusją podsumowującą.

Pierwszego dnia obrad nie zostały wygłoszone, zasygnalizowane w programie, wystąpienia Jerzego Prochwicza (UJK, Filia w Piotrkowie Trybunalskim) *Polska terminologia archiwalna – pomiędzy tradycją, kontynuacją a innowacją* oraz Wandy Krystyny Roman (UMK) *Terminologia archiwalna – ewolucja czy rewolucja?* Także drugiego dnia obrad nie zostały wygłoszone z powodu nieobecności referentów wystąpienia: Artura Góraka (UMCS) *Możliwości rozwoju teorii archiwistycznej w ramach teorii organizacji i zarządzania* oraz Ewy Perłakowskiej (NDAP) *Archiwum w instytucji. Teoria archiwalna a stan prawny*.

Wśród wygłaszanych referatów zabrakło wystąpień, które nawiązywałyby do zagadnień z zakresu archiwoznawstwa. Takie wystąpienie autorstwa Tomasza Matuszaka (AP w Piotrkowie Trybunalskim) *O potrzebie prowadzenia badań archiwoznawczych uwag kilka* zostało zapowiedziane przez organizatorów, jednak ostatecznie nie znalazło się w programie obrad. Wszystkie zarówno wygłoszone, jak i zgłoszone wystąpienia znajdują swoje odzwierciedlenie w wydawnictwie pokonferencyjnym, analogicznie jak w przypadku materiałów wygłoszonych podczas I Toruńskich Konfrontacji Archiwalnych².

² Zob.: *Toruńskie Konfrontacje Archiwalne*, t. 1 – *Archiwistyka na uniwersytetach. Archiwistyka w archiwach*, pod red. W. Chorążyczewskiego i A. Rosy, Toruń 2009, ss. 407.